

DET KONGELIGE FORNYINGS-,
ADMINISTRASJONS- OG KIRKEDEPARTEMENT

Meld. St. 13

(2009–2010)

Presesfunksjonen i Bispemøtet i Den norske kirke

*Tilråding fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet av 23. april 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Sammendrag

Bispemøtet i Den norske kirke består av samtlige biskoper og skal samordne biskopenes gjøremål. Møtet ledes av preses, som velges av og blant biskopene. Preses har også visse oppgaver utenfor Bispemøtet.

Bispemøtet og Kirkemøtet har påpekt at det er behov for å styrke presesfunksjonen, og prinsippspørsmålet ble tatt opp i Ot.prp. nr. 34 (2008–2009). Det framkom der at «[d]epartementet er innstilt på å styrke presesfunksjonen. Dette omfatter også å opprette et tolvte bispeembete». Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomite ba i Innst. O. nr. 57 (2008–2009) regjeringen «fremlegge egen sak for Stortinget» etter at kirken har tatt stilling til hvilke modeller den mener er mest aktuelle for styrking av presesfunksjonen. Departementet har innhentet uttalelser fra Bispemøtet og Kirkemøtet om saken.

Bispemøtet og Kirkemøtet går inn for at presesvervet organiseres som et eget bispeembete, med en egen tilsynstjeneste. De kirkelige instansene har samlet seg om et forslag som blant annet tar stilling til hvilke oppgaver det nye bispeembetet skal ha, hvordan den nye biskopen skal utpekes, og hvor biskopen skal lokaliseres.

Departementet er innstilt på å følge opp dette og opprette et nytt og tolvte bispeembete. Formålet

med å opprette et nytt embete er i denne omgangen å styrke den eksisterende presesfunksjonen, med i hovedsak de samme oppgavene som i dag.

Bispemøtet og Kirkemøtet anbefaler at det nye bispeembetet lokaliseres i Oslo og legger vesentlig vekt på at de konkrete oppgavene tilsier at embetet bør samlokaliseres med den øvrige kirkeledelsen.

Etter en samlet vurdering går departementet inn for at det nye embetet lokaliseres i Trondheim, og at biskopen får tilsyn med et geografisk område i Nidaros bispedømme knyttet til Nidaros domkirke. Departementet legger vesentlig vekt på hensyn som knytter an til historie, tradisjon og symboler. En tydelig forankring av embetet i Nidaros domkirke og Erkebisppegården vil synliggjøre – og kunne forsterke – bevisstheten om kirkens tusenårige historie i landet og styrke Trondheim som et nasjonalt kirkesenter. Departementet har også merket seg at et betydelig mindretall i Kirkemøtet og Nidaros biskop går inn for lokalisering i Trondheim.

Bispemøtet og Kirkemøtet har foreslått at den tolvte biskopen nomineres og utnevnes blant de sittende biskopene ved at Bispemøtet skal nominere tre kandidater, tilsynsområdet og Kirkerådet gir uttalelse og Bispemøtet fremmer forslag til departementet om den kandidaten som anbefales utnevnt. Når den nye biskopen er utnevnt, nomineres og utnevnes det ny biskop i bispedømmet vedkommende biskop er hentet fra.

Departementet går inn for at den tolvte biskopen utnevnes blant de sittende biskopene etter en forutgående kirkelig prosess som omfatter nominasjon og uttalelse eller lignende fra relevante organer, og som leder fram til forslag om tre kandidater i prioritert rekkefølge.

Departementet legger til grunn at en ordning med et nytt, fast embete bør følges opp med ressurser til styrking av Bispemøtets sekretariat.

Departementets vurderinger og forslag er påvirket av at ordningen som foreslås etablert, nødvendigvis vil ha et midlertidig preg. Flere av elementene i ordningen vil måtte vurderes på nytt på et senere tidspunkt. Det gjenstår også noen spørsmål som må avklares før den foreslåtte ordningen kan tre i kraft. Etter Stortingets behandling av denne meldingen vil departementet følge opp saken.

Etableringen av et tolvte bispeembete i Trondheim og styrking av Bispemøtets sekretariat har budsjettmessige og administrative konsekvenser, og departementet vil på vanlig måte komme tilbake til de budsjettmessige konsekvensene i budsjett-sammenheng.

De administrative konsekvensene av et tolvte bispeembete vil ikke være omfattende og vil ellers bero på den konkrete utformingen av ordningen.

2 Bakgrunn

Bispemøtet består av samtlige tjenestegjørende biskoper og har til oppgave å samordne gjøremålene som ligger til de enkelte biskopene, jf. lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven) § 26. Det følger av § 3 i reglementet for Bispemøtet, som er fastsatt ved kongelig resolusjon, at møtet ledes av preses, og at preses velges av og blant de tjenestegjørende biskopene for en periode på fire år.

Preses har oppgaver både i Bispemøtet og utenfor. Oppgavene i Bispemøtet er omtalt i Bispemøtets forretningsorden, som er fastsatt av Bispemøtet selv. Først og fremst leder preses Bispemøtets og arbeidsutvalgets forhandlinger. Dessuten representerer preses Bispemøtet i Kirkerådet, i media og i ulike sentralkirkelige, internasjonale og økumeniske sammenhenger. De internasjonale og økumeniske representasjonsoppgavene er imidlertid ikke forbeholdt preses. I flere sammenhenger kan preses representere Den norske kirke, og det er gitt nærmere regler for dette i reglementet for representasjon på vegne av Den norske kirke, som er fastsatt av Kirkemøtet.

Gjennom flere år har Bispemøtet drøftet funksjonen som Bispemøtets preses og hvordan rammebetingelsene for utøvelsen av dette vervet kan

styrkes. Våren 2009 ba Bispemøtet «Kultur- og kirke departementet ta initiativ til å etablere et tolvte bispeembete i Den norske kirke med presesfunksjonen som hovedoppgave». Vedtaket i Bispemøtet (sak BM 03/09) påpekte også at det var flere spørsmål som måtte utredes nærmere. Kirkemøtet uttrykte i 2008 (sak KM 12/08) «støtte til forslag om å styrke rammebetingelsene for utøvelsen av vervet som Bispemøtets preses, der også opprettelse av et tolvte bispeembete vurderes».

Spørsmålet om styrking av presesfunksjonen ble tatt opp i Ot.prp. nr. 34 (2008–2009), og det framkom der (på side 7) at «[d]epartementet er innstilt på å styrke presesfunksjonen. Dette omfatter også å opprette et tolvte bispeembete».

Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomite uttalte i Innst. O. nr. 57 (2008–2009) følgende (på side 3–4):

«Komiteen tar til etterretning at departementet er innstilt på å styrke presesfunksjonen og opprette et tolvte bispeembete. Komiteen er kjent med at det gjenstår svært mye arbeid og mange uløste problemstillinger før en slik nyordning kan innføres. Komiteen viser til at departementet mener en slik nyordning kan innføres uten endringer i kirkeloven dersom preses velges av og blant biskopene. Komiteen er enig i dette, men tar forbehold om hvilken type ordning som til slutt velges. Komiteen legger til grunn at Stortinget får til behandling sak om styrking av presesfunksjonen i kirken etter at kirken selv har tatt stilling til hvilke modeller den mener er mest aktuelle for styrking av presesfunksjonen. Komiteen ber Regjeringen fremlegge egen sak for Stortinget hvor disse problemstillingene avklares.»

I brev 8. juni 2009 ba Kultur- og kirke departementet Bispemøtet og Kirkemøtet gi uttalelse i saken og ta stilling til blant andre følgende spørsmål: Hvilke oppgaver skal den tolvte biskopen ha? Hvordan skal en ny preses utpekes? Hvor skal preses lokaliseres?

Bispemøtet og Kirkerådet oppnevnte 17. april 2009 et eget utvalg til å utrede flere spørsmål i tilknytning til behovet for å styrke presesfunksjonen i Bispemøtet. Utvalgets utredning *Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses* ble avgitt 19. august 2009.

Bispemøtet behandlet henvendelsen fra departementet i sitt møte i oktober 2009 (sak BM 35/09), men valgte å avvente Kirkemøtets behandling før uttalelsen ble sendt departementet. Kirkemøtet behandlet saken i november (sak KM 08/09), og Kirkemøtets uttalelse ble oversendt til departementet ved brev 20. november 2009. Bispemøtets uttalelse ble sendt departementet ved brev 23. november

2009. Det opprinnelige vedtaket i Bispemøtet er justert på ett punkt med bakgrunn i Kirkemøtets behandling. Bispemøtet har valgt å slutte seg til Kirkemøtets forslag til prosedyre forut for utnevning av ny preses. Uttalelsene fra Kirkemøtet og Bispemøtet er tatt inn som henholdsvis vedlegg 1 og 2 til denne meldingen.

3 Styrking av presesfunksjonen i Bispemøtet

3.1 Hvilke oppgaver skal preses ha?

3.1.1 Uttalelsene fra Bispemøtet og Kirkemøtet

Bispemøtet har behandlet denne saken i flere omganger, men har hele tiden understreket at oppgavene knyttet til presesfunksjonen i hovedsak bør være som i dag. Ifølge Bispemøtet er rammevilkårene for utøvelsen av funksjonen ikke tilfredsstillende.

Dersom det som i dag er et tillitsverv i Bispemøtet skal omgjøres til et eget bispeembete, forutsetter Bispemøtet at dette må være et reelt bispeembete. Det betyr at preses må ha en konkret tilsynstjeneste.

Også Kirkemøtet mener at preses i hovedsak bør ha oppgaver som i dag. Kirkemøtets vedtak omtaler den nye preses som *ledende biskop* og sier at denne biskopen skal:

- representere Den norske kirke ved offisielle anledninger i inn- og utland
- representere Bispemøtet i Kirkerådet og andre sentralkirkelige sammenhenger
- vigslе biskoper
- lede Bispemøtet og arbeidsutvalget
- være en synlig talsperson for kirken i media
- ivareta økumenisk og internasjonalt engasjement
- være en identitetsmarkør som er samlende for kirken
- målbære kirkens visjon og gi retning til kirkens oppdrag
- ivareta, styrke og vitalisere enhetens embete

Bispemøtet påpeker at de har gått inn i denne saken ut fra et ønske om å styrke rammebetingelsene for et verv som allerede eksisterer. Samtidig har Bispemøtet registrert at enkelte i debatten har tatt til orde for å utvikle presesrollen videre, slik at preses får nye oppgaver og funksjoner av både reell og symbolsk art. Bispemøtet understreker at et slikt perspektiv er relevant, men at dette altså ikke har ligget til grunn for Bispemøtets initiativ i saken. En videreutvikling av rollen som preses i retning av en ny, nasjonal kirkeleder vil måtte sees i sammen-

heng med reformene i kirkeordningen som er skisert i den politiske avtalen 10. april 2008 mellom de politiske partiene på Stortinget om det framtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke (kirkeforliket).

Kirkemøtet sier også at det vil være behov for å se nærmere på hvilken rolle og hvilke oppgaver den ledende biskopen skal ha innenfor et endret rettslig rammeverk. Etter Kirkemøtets oppfatning er det dessuten behov for å arbeide videre med en del prinsipielle, teologiske og økumeniske spørsmål før det etableres varige ordninger for embetet som ledende biskop.

3.1.2 Departementets vurderinger

Departementet er enig i at det er behov for å styrke presesfunksjonen i Bispemøtet. Oppgaven som preses er arbeidskrevende. Bispemøtet har påpekt at det er vanskelig å ivareta både bispetjenesten i eget bispedømme og presesfunksjonen på en tilfredsstillende måte. Departementet vil også vise til at behovet for å styrke presesfunksjonen har vært drøftet i tilknytning til demokratireformen i Den norske kirke. Denne reformen gjennomføres for å styrke de valgte kirkelige organene. Ut fra et balansehensyn kan det da også være naturlig å legge til rette for en styrking av Bispemøtets funksjoner. Dette vil kunne bidra til å ivareta balansen og samvirket mellom embete og råd i den kirkelige styringsstrukturen.

Departementet har merket seg at både Bispemøtet og Kirkemøtet går inn for at preses i hovedsak skal ha de samme oppgavene som i dag, men at vervet som Bispemøtets preses bør organiseres som et eget bispeembete, med en egen tilsynstjeneste. Departementet er innstilt på å følge opp dette og opprette et nytt og tolvte bispeembete.

Både Bispemøtet og Kirkemøtet ser denne saken i lys av at kirkeforliket legger opp til omfattende endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen. Forliket, som gjelder utstøringsperioden 2009–2013, har som målsetting at utnevning av biskoper og proster skal overføres fra kirkelig statsråd til kirkelig organ som kirkemøte eller bispedømmeråd. I debatten om denne saken har det vært pekt på et behov for å vurdere nærmere hvilken rolle og hvilke oppgaver preses skal ha i lys av endringene i forholdet mellom stat og kirke som kirkeforliket skisserer. Enkelte har også ønsket å allerede nå etablere – eller tydeliggjøre – preses som en ny, nasjonal kirkeleder i både symbolsk og reell forstand. Departementet forstår Kirkemøtets vedtak slik at det gir visse signaler i denne retningen. Kirkemøtet har valgt å omtale den nye tolvte biskopen som *ledende biskop*, og vedtaket sier

blant annet at den ledende biskopen skal «være en identitetsmarkør som er samlende for kirken», «målbare kirkens visjon og gi retning til kirkens oppdrag» og «ivareta, styrke og vitalisere enhetens embete».

Departementet ser at en styrking av presesfunksjonen i tråd med anbefalingene fra de kirkelige instansene kan komme til å innebære både reelle og symbolske endringer i presesrollen. Likevel tar departementet utgangspunkt i at formålet med å etablere et nytt tolvte bispeembete i denne omgangen er å legge til rette for en styrking av den eksisterende funksjonen som preses, med i hovedsak de samme oppgavene som i dag. Departementet vil presisere at den tolvte biskopen ikke vil ha instruksjonsmyndighet over de andre biskopene.

Spørsmålet om å utvikle presesrollen videre innenfor nye rammer må vurderes i forbindelse med at myndigheten til å utpeke biskoper og proster eventuelt overføres fra kirkelig statsråd til andre kirkelige organer. Også i en videre forstand må ordningen som nå foreslås etablert, vurderes på nytt dersom de kirkeordningsmessige rammene endres i tråd med kirkeforliket.

3.2 Tilsynstjeneste og lokalisering

3.2.1 Uttalelsene fra Bispemøtet og Kirkemøtet

Både Bispemøtet og Kirkemøtet vil styrke presesfunksjonen ved at denne funksjonen legges til et nytt tolvte bispeembete, men uten at det samtidig skal opprettes et nytt bispedømme. Likevel går begge instansene inn for at den tolvte biskopen skal ha tilsyn med et geografisk avgrenset område.

Bispemøtet er opptatt av at Den norske kirke trenger en helhetlig og samordnet ledelse og mener dette tilsier at preses må lokaliseres i Oslo. Derfor anbefaler Bispemøtet at preses får et geografisk tilsynsområde i Oslo sentrum, at preses får arbeidssted i Oslo, og at preses bør ha tjenestebolig i Oslo.

Bispemøtet legger til grunn at Oslo bispedømmeråd fortsatt kan ivareta sine funksjoner overfor det geografiske området som preses skal ha tilsyn med.

Bispemøtet peker på at det kan være aktuelt at tilsynstjenesten i tillegg kan omfatte prestetjeneste og kirkelig nærvær utenfor den ordinære soknestrukturen i Den norske kirke. Dette mener Bispemøtet må utredes nærmere, og det samme gjelder spørsmålet om preses' nærvær og tjeneste ved store, nasjonale begivenheter knyttet til Nidaros domkirke.

I en protokolltilførsel (BM sak 35/09) uttaler Nidaros biskop blant annet at preses må ha Nidaros

domkirke som utgangspunkt og sentrum for sin tjeneste, og at tilsynsområdet må knyttes til Trondheim by, Nidaros domprosti og eventuelt Byåsen prosti. Preses bør da også få tjenestebolig i Trondheim og kontor knyttet til tjenesteområdet der. I tillegg mener Nidaros biskop at det bør stilles en mindre tjenesteleilighet til disposisjon i Oslo med tanke på tjenesteutøvelsen i Bispemøtet.

Kirkemøtet går inn for at ledende biskop bør ha en tilsynsfunksjon som gjelder et geografisk avgrenset område, og flertallet går inn for at dette området bør være i Oslo sentrum (56 av 79 stemmer). I tillegg mener Kirkemøtet at ledende biskop må samlokaliseres med den øvrige sentralkirkelige ledelsen. Dette betyr at den ledende biskopen må ha kontor i Oslo og tjenestebolig i Oslo.

Også Kirkemøtet peker på at bispedømmerådets ansvar for det geografiske området som den nye biskopen eventuelt skal ha tilsyn med, kan forbli uendret.

Et mindretall i Kirkemøtet (23 av 79 stemmer) går inn for at ledende biskop lokaliseres i Trondheim.

3.2.2 Departementets vurderinger

I likhet med Bispemøtet og Kirkemøtet går departementet inn for at det tolvte bispeembetet får et geografisk tilsynsområde, uten at det opprettes et nytt ordinært bispedømme.

Departementet har merket seg at Bispemøtet og Kirkemøtet foreslår at det nye bispeembetet lokaliseres i Oslo. De kirkelige instansene legger vesentlig vekt på at de konkrete oppgavene tilsier at embetet bør samlokaliseres med den øvrige kirkeledelsen.

Etter en samlet vurdering går departementet inn for at det nye bispeembetet legges til Trondheim, og at den tolvte biskopen får tilsyn med et geografisk område i Nidaros bispedømme knyttet til Nidaros domkirke. Departementet legger vesentlig vekt på hensyn som knytter an til historie, tradisjon og symboler. En tydelig forankring av embetet i Nidaros domkirke og Erkebispegården vil synliggjøre – og kunne forsterke – bevisstheten om kirkens tusenårige historie i landet og styrke Trondheim som nasjonalt kirkesenter. Departementet har også merket seg at et betydelig mindretall i Kirkemøtet og Nidaros biskop har gått inn for lokalisering i Trondheim.

Det nye bispeembetet vil få kontor i Trondheim og skal kunne bruke Erkebispegården til representasjonsvirksomhet. Det legges til rette for egnet tilbud i Trondheim.

Departementet antar at Nidaros bispedømme-

råd som hovedregel vil kunne utøve sine ordinære funksjoner også for det geografiske tilsynsområdet til det nye bispeembetet. Det vil måtte gjøres noen tilpasninger. Departementet legger til grunn at den tolvte biskopen bør ha sete i bispedømmerrådet i stedet for Nidaros biskop i saker som gjelder den tolvte biskopens tilsynsområde, for eksempel tilsetninger. Videre forutsetter departementet at også den tolvte biskopen skal være ordinært medlem av Kirkemøtet, jf. lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeoven) § 24 første ledd. For øvrig vil forholdet mellom på den ene siden den tolvte biskopen og dennes tilsynsområde og på den andre siden Nidaros bispedømmerråd og Nidaros biskop måtte vurderes nærmere når ordningen skal utføres konkret.

3.3 Framgangsmåte ved utvelgelse av preses

3.3.1 Uttalelsene fra Bispemøtet og Kirkemøtet

Bispemøtet peker på at preses etter gjeldende rett velges for fire år av og blant de tjenestegjørende biskopene, jf. reglementet for Bispemøtet, som er fastsatt ved kgl. resolusjon 6. juni 1997. Biskopene er embetsmenn og utnevnes av Kongen, jf. Grunnloven § 21. Ved kongelig resolusjon 6. juni 1997 er det fastsatt særlige regler for nominasjon mv. ved utnevning av biskoper. Etter Bispemøtets oppfatning vil prosedyren for utpeking av preses måtte dannes på grunnlag av begge disse regelsettene dersom presesvervet omgjøres til et fast bispeembete.

Bispemøtet legger vekt på at preses i dag er en tillitsvalgt for biskopene. Preses er møteleder, kollegieleder og talsperson. Slik er Bispemøtets forutsetning at det fortsatt skal være. Bispemøtet peker dessuten på at den som etter gjeldende ordning utnevnes til biskop, har vært gjennom en omfattende prosedyre som er bredt og demokratisk forankret.

Kirkemøtet anbefaler at ledende biskop i en overgangsperiode skal nomineres og utnevnes blant de sittende biskopene etter følgende ordning:

- Bispemøtet nominerer tre kandidater blant de tjenestegjørende biskopene.
- Forslaget sendes til tilsynsområdet og Kirkerådet til uttalelse.
- Bispemøtet fremmer forslag til departementet om den kandidaten de anbefaler utnevnt.
- Når ledende biskop er utnevnt, nomineres og utnevnes ny biskop i det bispedømmet ledende biskop er hentet fra.

Bispemøtet gikk opprinnelig (oktober 2009) inn for

at preses i den nye ordningen skulle velges av Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer etter en forutgående nominasjon, og deretter utnevnes i kirkelig statsråd. I den endelige uttalelsen er dette justert, slik at Bispemøtet slutter seg til Kirkemøtets forslag til framgangsmåte.

Både Bispemøtet og Kirkemøtet understreker at hele prosessen for utpeking av preses/ledende biskop må vurderes på nytt i forbindelse med framtidige endringer i kirkeordningen. Utredningen *Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses* drøftet spørsmålet om åremål for preses. Bispemøtet mener det er vanskelig å se for seg åremål for presesvervet når det blir et eget embete, men sier at dette eventuelt må utredes nærmere. Kirkemøtet legger til grunn at spørsmålet om åremål må sees i sammenheng med framtidige regler for utpeking av biskoper.

3.3.2 Departementets vurderinger

Departementet legger, som nevnt ovenfor, til grunn at Bispemøtet og Kirkemøtet forutsetter at det skal opprettes et nytt og tolvte bispeembete for å imøtekomme behovet for å styrke presesfunksjonen. Dette innebærer nødvendigvis at Bispemøtet ikke lenger kan utpeke preses gjennom et internt valg. Embetsmenn skal utnevnes av Kongen i statsråd, jf. Grunnloven §§ 21 og 28. Det en da må ta stilling til, er hvilken prosess som skal finne sted forut for Kongens utnevning, og på hvilken måte biskopene og andre kirkelige instanser skal få innflytelse.

Bispemøtet og Kirkemøtet har foreslått at den tolvte biskopen nomineres og utnevnes blant de sittende biskopene ved at Bispemøtet skal nominere tre kandidater, tilsynsområdet og Kirkerådet gir uttalelse og Bispemøtet fremmer forslag til departementet om den kandidaten som anbefales utnevnt. Når den nye biskopen er utnevnt, nomineres og utnevnes det ny biskop i bispedømmet vedkommende biskop er hentet fra.

Departementet går inn for at den tolvte biskopen utnevnes blant de sittende biskopene etter en forutgående kirkelig prosess som omfatter nominasjon og uttalelse eller lignende fra relevante organer. Etter departementets vurdering vil en ordning der departementet bare mottar forslag om én kandidat være uheldig. Departementet mener en slik ordning for sterkt ville kunne innskrenke regjeringens reelle frihet til å vurdere hvem som skal innstilles og eventuelt utnevnes i embetet. Derfor går departementet inn for at det skal fremmes forslag om tre kandidater i prioritert rekkefølge. I praksis vil dette bety at Bispemøtet, på grunnlag av blant annet uttalelser fra tilsynsområdet og Kirkerådet,

foretar en prioritering mellom de tre nominerte biskopene.

Både Bispemøtet og Kirkemøtet legger til grunn at den nye biskopen foreløpig ikke bør utnevnes på åremål. Departementet er enig i dette og antar at spørsmålet om eventuelt åremål kan vurderes på et senere tidspunkt, og i tilknytning til en drøfting av hvilke regler som på sikt skal gjelde for utpeking av biskoper generelt.

3.4 Styrking av Bispemøtets sekretariat

Bispemøtet legger til grunn at ordningen med et nytt, fast presesembete forutsetter at Bispemøtets sekretariat styrkes og utvides med «fagteologisk og mediemessig kompetanse».

Fram til 1997 var Bispemøtets sekretær en stiftskapellan hos Oslo biskop. I 1997 ble sekretærstillingen gjort til heltidsstilling, og kontoret ble flyttet til Kirkens hus i Oslo. Preses fikk da også kontorplass samme sted. I dag er ordningen at Bispemøtet har en generalsekretær i full stilling og en administrativ stilling i 80 %.

Departementet er enig i at det er behov for også å styrke Bispemøtets sekretariat i sammenheng med at det etableres et nytt bispeembete for å styrke presesfunksjonen. Departementet vil komme tilbake til dette i en budsjettmessig sammenheng.

3.5 Videre prosess

Det har allerede gått fram at departementets vurderinger er påvirket av at ordningen som foreslås etablert, nødvendigvis vil ha et midlertidig preg. Flere av elementene i ordningen vil måtte vurderes på nytt på et senere tidspunkt.

Det er også slik at det gjenstår noen spørsmål som må avklares før den foreslåtte ordningen kan tre i kraft. Etter Stortingets behandling av denne meldingen vil departementet følge opp saken. Departementet ser blant annet for seg at det etter Stortingets behandling av denne meldingen, gjennomføres en høring før tilsynsområdet fastsettes og ordningen for øvrig konkretiseres gjennom nødvendig regelverk.

Departementet legger til grunn at det ikke er aktuelt å vedta en ny ordning for presesfunksjonen, herunder framgangsmåten ved utnevning, i lovs form. Både reglementet for Bispemøtet, som i dag inneholder reglene for valg av preses, og reglene for nominasjon mv. ved utnevning av biskop er fastsatt ved kongelig resolusjon. Kirkeloven § 2 gir for øvrig Kongen myndighet til å fastsette endringer i den kirkelige inndelingen og treffe nødvendige bestemmelser for å gjennomføre inndelingsendringer og nødvendige lempninger i anvendelsen av gjeldende lov.

Departementet antar at en ny ordning tidligst kan tre i kraft i 2011.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Etableringen av et tolvte bispeembete i Trondheim har budsjettmessige og administrative konsekvenser. Budsjettkonsekvensene vil blant annet være en følge av den nye biskopens lønn, reise- og representasjonsgifter, kontorleie og driften av kontoret, inkl. sekretær-/saksbehandlerbistand. En styrking av Bispemøtets sekretariat kommer i tillegg. De budsjettmessige konsekvensene vil departementet på vanlig måte komme tilbake til i budsjettsammenheng.

De administrative konsekvensene av et tolvte bispeembete vil ikke være omfattende og vil ellers bero på den konkrete utformingen av ordningen, dvs. av den praktiske reguleringen av forholdet mellom Nidaros bispedømmeråd, Nidaros biskop og det nye bispeembetet, blant annet med hensyn til samordningen av sekretariatsfunksjonene for disse.

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

tilrår:

Tilråding fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet av 23. april 2010 om presesfunksjonen i Bispemøtet i Den norske kirke blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Uttalelse fra Kirkemøtet 2009**

Brev 20. november 2009 fra Kirkerådet til Kultur- og kirke departementet

Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses. Oversendelse av KMs vedtak

Det vises til brev av 8. juni 2009 der Kirkemøtet bes uttale seg om forslaget om en styrking av presesfunksjonen og opprettelse av et tolvte bispeembete.

Saken er behandlet og Kirkemøtet har fattet følgende vedtak:

KM 08/09 Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses

1. Kirkemøtet mener det er behov for å styrke rollen som ledende biskop, og ser positivt på at dette gjøres gjennom opprettelse av et tolvte bispeembete. Kirkemøtet vil med dette besvare spørsmål fra departementet rettet til Bispemøtet og Kirkerådet om styrking av presesfunksjonen.
2. Kirkemøtet mener ledende biskop i hovedsak bør ha oppgaver som i dag:
  - representere Den norske kirke ved offisielle anledninger i inn- og utland
  - representere Bispemøtet i Kirkerådet og andre sentralkirkelige sammenhenger
  - vigsle biskoper
  - lede Bispemøtet og arbeidsutvalget
  - være en synlig talsperson for kirken i media
  - ivareta økumenisk og internasjonalt engasjement
  - være en identitetsmarkør som er samlende for kirken
  - målbare kirkens visjon og gi retning til kirkens oppdrag
  - ivareta, styrke og vitalisere enhetens embeteKirkemøtet mener ledende biskop bør ha en tilsynsfunksjon knyttet til et geografisk område, og at dette bør være i Oslo sentrum.
3. Kirkemøtet anbefaler at ledende biskop i overgangsperioden skal nomineres og utnevnes blant de sittende biskoper.

Bispemøtet nominerer tre kandidater blant de tjenestegjørende biskoper. Forslaget sendes til aktuelt tilsynsområde og Kirkerådet til uttalelse før Bispemøtet fremmer forslag til departementet om den kandidaten de anbefaler utnevnt. Når ledende biskop er utnevnt, nomineres og utnevnes ny biskop i det bispedømmet ledende biskop er hentet fra.

Valg av stedfortreder for ledende biskop gjøres av Bispemøtet for to år om gangen, jf. Reglement for Bispemøtet.

4. Kirkemøtet mener at ledende biskop skal samlokaliseres med den øvrige sentralkirkelige ledelse:
  - Kontor for ledende biskop legges til Kirkens hus i Oslo.
  - Offisiell tjenestebolig lokaliseres til Oslo.
  - Tjenestedistrikt og tilsynsområde for ledende biskop knyttes til Oslo bispedømme, lokalisert til Oslo sentrum etter nærmere avtale med Oslo biskop og bispedømmeråd. Oslo bispedømmeråds formelle ansvar for området forblir uendret.
5. Kirkemøtet anser at det er behov for å se nærmere på den rolle og de oppgaver ledende biskop skal ha i en fremtidig kirkeordning. Funksjonen må utformes på en tjenlig måte i en ny struktur for Den norske kirke, både med hensyn til lederstruktur og valgordninger. Kirkemøtet mener at det også er behov for å arbeide videre med en del prinsipielle, teologiske og økumeniske spørsmål før det etableres nye varige ordninger for embetet knyttet til ledende biskop. Spørsmålet om eventuelt åremål må sees i sammenheng med fremtidige regler for valg/utnevning av biskoper.

Med vennlig hilsen

Gerd Karin Røsæg e.f.
ass. direktør

Vibeke Fjeld
seniorsekretær

Vedlegg 2**Uttalelse fra Bispemøtet***Brev 23. november 2009 fra Bispemøtet til Kultur- og kirkedepartementet***Styrking av presesfunksjonen og opprettelse av tolvte bispeembete**

Det vises til departementets brev av 8. juni 2009, med anmodning om Bispemøtets uttalelse i saken om styrking av presesfunksjonen gjennom opprettelse av et tolvte bispeembete.

Departementets henvendelse er behandlet i Bispemøtet 1.-6. oktober 2009, hvor følgende vedtak ble fattet:

Sak BM 35/09 Styrking av presesfunksjonen

Kirken har fått styrket sin demokratiske struktur. Av det følger at også Bispemøtet må styrkes. Bispemøtet har i tillegg i lengre tid kjent utilfredshet ved den måten funksjonen som Bispemøtets preses er organisert på. Presesfunksjonen er viktig for både Bispemøtet og Den norske kirkes sentrale ledelse, men rammevilkårene for utøvelsen av vervet er ikke dimensjonert i henhold til dette. Siden 1997 har alle de biskoper som har fungert som preses (Bondvik, Wagle, Riksaasen Dahl og Skjevesland) gitt uttrykk for å bli trukket mellom oppgaver i eget bispedømme og oppgaver knyttet til presesfunksjonen på en måte som gjør begge arbeidsfelt skadelidende.

Bispemøtet har derfor ved flere anledninger drøftet presesfunksjonen, og hva som kan gjøres for å bedre rammevilkårene for utøvelsen av dette vervet. Som bakgrunn for anbefalingene gitt nedenfor legges følgende dokumenter til grunn:

- Protokoll BM 2005
- Protokoll BM 2006
- Protokoll BM 2008
- Protokoll BM 2009
- Notat *Bispemøtets arbeidsform* (2009)
- Utredning *Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses* (2009)

De anbefalingene som gis nedenfor er knyttet til en situasjon hvor biskoper utnevnes i kirkelig statsråd. Dersom det etableres en midlertidig overgangsordning, er Bispemøtet innstilt på at spørsmål knyttet til valg, utnevning og tilsynsområde

kan utredes videre i forbindelse med innføring av ny kirkeordningsreform.

1. Hvilke oppgaver skal den tolvte biskopen ha?

Bispemøtet har hele tiden understreket at oppgavene knyttet til presesfunksjonen i hovedsak bør være som i dag. Problemet er at rammevilkårene for en god og forsvarlig utøvelse er for dårlige.

Vi har registrert at enkelte i debatten har tatt til orde for å utvikle presesrollen videre, og gi preses nye oppgaver og funksjoner av både reell og symbolsk art. Bispemøtet vil understreke at dette er et perspektiv som er relevant, men som ikke lå til grunn for Bispemøtets initiativ i saken. En videreutvikling av presesrollen i retning av ny, nasjonal kirkeleder vil måtte sees i sammenheng med den reform av kirkeordningen som vil følge etter grunnlovsendringene om stat og kirke.

Hvis et tillitsverv i Bispemøtet skal omgjøres til et eget bispeembete, har Bispemøtet vært svært opptatt av at dette må være et reelt bispeembete, altså at preses må ha tilsynstjeneste.

I utredningen *Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses* (2009) anbefaler et flertall at preses gis tilsynsoppgaver overfor den prestetjeneste og det kirkelige nærvær som eksisterer utenfor de ordinære soknestruturer. Dette betyr at preses ikke har noe geografisk avgrenset område for sin tilsynstjeneste.

Et mindretall i utvalget anbefaler at preses gis et geografisk avgrenset område, men deler seg i sin anbefaling av hvilket konkret område dette bør være.

Bispemøtet anbefaler et geografisk tilsynsområde.

I tillegg kan tilsynstjenesten også omfatte prestetjeneste og kirkelig nærvær utenfor den ordinære soknestrutturen. Dette er imidlertid noe som må utredes nærmere. Dette gjelder også nærvær og tjeneste ved store, nasjonale begivenheter knyttet til Nidarosdomen.

2. Hvordan skal en ny preses utpekes?

Etter gjeldende rett velges preses av og blant tjenestegjørende biskoper, jf. kgl. res. av 6. juni 1997 – Reglement for Bispemøtet. Så lenge kirkelig statsråd består, vil det være Kongen i kirkelig statsråd som utnevner nye biskoper, jf. kgl. res. av 6. juni 1997 – Regler om nominasjon m.v. ved utnevning av biskop.

Hvis presesvervet omgjøres til et fast bispeembete, vil prosedyren for utpeking måtte dannes på grunnlag av to regelsett, jf. ovenfor.

Bispemøtet legger i denne sammenheng til grunn at preses i stor grad er og fortsatt vil være til-litsvalgt for biskopene. Bispemøtet har ansvar for å samordne og koordinere den tjeneste som utøves av den enkelte biskop. Bispemøtets preses er både møteleder, kollegieleder og talsperson.

De som etter gjeldende ordning utnevnes til biskop, har vært igjennom en omfattende prosedyre som er bredt, demokratisk forankret. Bispemøtet anbefaler nå at det er de tjenestegjørende biskoper som er valgbar til et nytt embete som preses. Om nominasjon til presesembetet i fremtiden bare skal begrenses til tjenestegjørende biskoper, er imidlertid blant de spørsmål som må utredes videre.

Vi vil videre støtte utvalgets forslag om at Bispemøtets valgkomite utvides til en nominasjonskomite bestående av tre biskoper oppnevnt av Bispemøtet, samt lederne for de tre sentralkirkelige råd. Det forutsettes at en biskop leder komiteen.

Bispemøtet anbefaler at preses nå velges av Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer på grunnlag av nominasjonen, og deretter utnevnes av Kongen i kirkelig statsråd. Vi ser imidlertid behov for å utrede nærmere en permanent ordning for stemmerett, også med henblikk på vurdering av tilsynsområdets deltakelse.

Spørsmålet om åremål for preses er drøftet i utvalgets innstilling. Bispemøtet mener at det er vanskelig å se for seg åremål for presesvervet når dette blir et eget embete. Dette må eventuelt utredes nærmere.

3. Hvor skal preses lokaliseres?

Bispemøtet har gått inn i denne saken ut fra ønsket om å styrke rammebetingelsene for et verv som allerede eksisterer.

Den norske kirke trenger en helhetlig og samordnet ledelse. Bispemøtet konstaterer at et enstemmig utvalg anbefaler at preses må ha arbeidssted i Oslo, og slutter seg til dette.

Bispemøtet vil videre gi uttrykk for at preses bør ha tjenestebolig der han eller hun utøver sin tje-

neste. Dette betyr at preses også må bo i Oslo. Vi ser at utvalget som har utredet saken, drøfter muligheten av å bo ett sted og arbeide et annet. Vi kan ikke se at dette er noen levedyktig løsning, ei eller en løsning som forbedrer dagens situasjon.

Bispemøtet vil anbefale at tilsynsområdet for preses legges til Oslo sentrum. Områdets relasjon til Oslo bispedømmeråd forblir uendret.

4. Styrking av Bispemøtets sekretariat

Ordningen med nytt, fast presesembete forutsetter at Bispemøtets sekretariat styrkes og utvides med fagteologisk og mediemessig kompetanse.

5. Oppsummering

Bispemøtet oppsummerer sine anbefalinger slik:

- Et nytt embete etableres høsten 2010.
- Hvorvidt valgbarheten skal utvides til å omfatte flere enn de tjenestegjørende biskopene må utredes nærmere i sammenheng med kirkeordningsreformen.
- Bispemøtet oppnevner nominasjonskomite, som består av tre biskoper samt lederne for de tre sentralkirkelige råd.
- Nominasjonskomiteen nominerer inntil 3 kandidater.
- Stemmeberettigede i tillegg til tjenestegjørende biskoper må utredes videre i sammenheng med kirkeordningsreformen.
- Nyvalgt preses utnevnes av Kongen i statsråd så lenge kirkelig statsråd utnevner biskoper.
- Preses lokaliseres i Oslo, med et avgrenset område i Oslo by som tilsynsområde.
- Preses knyttes til Oslo domkirke.

6. Overgangsordning

Bispemøtet ønsker at et fast presesembete etableres i forbindelse med presesvalget høsten 2010. I lys av tidsfaktoren finner Bispemøtet det imidlertid nødvendig å etablere en overgangsordning, da ikke alle elementene i en permanent, ny ordning kan tenkes å være etablert innen den tid.

En overgangsordning bør etter vårt syn sikre stabilitet i en fase som ellers vil bli preget av store og krevende endringer. Vi vil derfor anbefale følgende elementer inn i en overgangsordning:

- Ny preses velges blant tjenestegjørende biskoper.
- Bispemøtet oppnevner en nominasjonskomite bestående av tre biskoper, samt lederne for de tre sentralkirkelige råd.

- Nominasjonskomiteen nominerer inntil 3 kandidater.
- Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer velger preses på grunnlag av foreliggende nominasjon.
- Nyvalgt preses utnevnes av Kongen i statsråd til nytt bispeembete.
- Preses lokaliseres i Oslo.
- Tilsynstjenesten etableres i et avgrenset område i Oslo sentrum.
- Utredning av permanente regler for nominasjon, valg, tjenesteordning, utvidet tilsynsområde m.v. skjer i sammenheng med kirkeordningsreformen som følge av grunnlovsendringene i 2013.

Bispemøtet ser frem til videre behandling av saken i Regjering og Storting, og vil gjerne medvirke i en dialog med tanke på å nå frem til en best mulig ordning for vår kirke.

Protokolltilførsel fra biskop Tor Singsaas i forhold til pkt. 1, 3, 5 og 6

Nidaros biskop legger avgjørende vekt på at prinsipielt utgangspunkt for tenkning om preses i Den norske kirke, må være at preses vil bli den ledende biskop i Den norske kirke. Preses vil få et åndelig oppdrag, og være den fremste symbolbærer på vegne av en stor og mangfoldig folkekirke med nær på 4 millioner medlemmer.

Den norske kirke må ha synlige tegn og symboler knyttet til et sted som virker identitetsskapende og samlende for alle medlemmer av folkekirka. Det fordres dessuten et lederskap som får mandat til å forvalte disse grunnleggende og bærende verdier. Dette perspektiv vil forsterkes ytterligere etter at relasjonene mellom kirke og stat/kommune er endret, sannsynligvis i 2013/14. Disse forhold er lite berørt i utredningen *Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses* (2009). Dette handler om det fremtidige lederskap i Den norske kirke. De valg en gjør nå med hensyn til fast preses, vil ha avgjørende innvirkning på vitale forhold i disse lederspørsmål.

Nidaros biskop vil uttale at preses må ha sin basis i bispeembetets åndelige oppdrag som er forankret i vår kirkes bekjennelser, ordninger, historie og tradisjoner. Preses vil og stå som Den norske kirkes fremste leder i det økumeniske fellesskap. Preses vil som biskop ha den gudstjenestefeirende menighet, samlingen om Ord og sakrament, som bærende fellesskap for sin tjeneste.

Nidaros biskop vil understreke at preses som ledende biskop vil måtte hente sitt mandat og oppdrag fra et bestemt sted som på en særlig

måte er bærer av vår kirkes historie, tradisjoner, spiritualitet og symbolkraft.

Nidaros domkirke står i så måte i en enestående stilling for hele Den norske kirke som nasjonalhelligdom og viktig pilegrimskirke med betydelig økumenisk perspektiv. Den ledende biskop i Den norske kirke må stå i et nært og kontinuerlig forhold til Nidaros domkirke, da denne katedralen i unik forstand representerer det identitetsskapende og samlende for Den norske kirke, også som medlem i den verdensvide kirke, i det økumeniske fellesskap.

Nidaros biskop vil på bakgrunn av dette uttale:

- Preses må ha Nidaros domkirke som utgangspunkt og sentrum for sin tjeneste.
- Preses må ha sitt tilsynsområde knyttet til Trondheim by, Nidaros domprosti og ev. Byåsen prosti med Nidaros domkirke/Erkebispegården i sin midte. Nidaros bispedømmeråds formelle ansvar for tilsynsområdet forblir uendret.
- Preses får offisiell tjenestebolig i Trondheim, og kontor knyttet til tjenesteområdet der. Mindre tjenesteleilighet stilles til disposisjon i Oslo med tanke på preses sin tjenesteutøvelse i Bispemøtet.

Nidaros biskop vil dernest, i likhet med de øvrige biskoper, legge vekt på betydningen av at et nytt bispeembete som preses også vil legge et avgjørende premiss og grunnlag for en vesentlig styrking av Bispemøtet som kirkelig organ. Dette vil være svært viktig i utviklingen av den fremtidige kirkeordning i Den norske kirke.

Når Bispemøtet har ventet til etter Kirkemøtet med å oversende vedtaket, henger det sammen med at Bispemøtet gjerne ville se Kirkemøtets vedtak med tanke på eventuelle justeringer av Bispemøtets anbefalinger.

Bispemøtet konstaterer at Kirkemøtet i det vesentligste slutter seg til Bispemøtets konklusjoner, når de anbefaler at kun tjenestegjørende biskoper er valgbare, at det ikke bør innføres åremål i forbindelse med kommende presesvalg og at preses må lokaliseres sammen med den øvrige nasjonale kirkeledelse, jf. Kirkemøtets vedtak i sak 8/09.

Når det gjelder valgprosedyre, finner Bispemøtet grunn til å justere vedtaket fra oktober, og heller slutte seg til Kirkemøtets vedtak (sak 8/09 pkt. 3).

Som både Bispemøtet og Kirkemøtet har uttalt i sine respektive vedtak, er det behov for videre arbeid med fastsettelse av tilsynsområde for preses/ledende biskop, samt forholdet mellom ledende biskop, Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd. Dette behøver etter vårt skjønn ikke å være fullstendig klarlagt før valg/utnevning av ledende biskop,

men kan i noen grad utvikles i løpet av kommende periode.

Som departementet vil være kjent med, utløper funksjonstiden for sittende preses i oktober 2010. I lys av den knappe tid som gjenstår frem til da imøteser Bispemøtet en god dialog med departementet

om denne saken, slik at prosesser knyttet til nominasjon og valg kan forberedes på best mulig måte.

Med vennlig hilsen

Olav Skjevesland
Bispemøtets preses

Christofer Solbakken
Generalsekretær

Trykt: A/S O. Fredr. Annesen, April 2010